

Розділ I. АРХЕОЛОГІЯ ТА ЕТНОЛОГІЯ

УДК 392.51(477)“20”

DOI: <https://doi.org/10.18524/2312-6825.2018.29.153346>

Валентин Долгочуб,
ORCID.ORG/0000-0001-7719-7364
аспірант кафедри археології
та етнології України
факультету історії та філософії
ОНУ імені І. І. Мечникова
(Україна, Одеса)
dolhochub@gmail.com

ПРАКТИКИ РЕКОНСТРУКЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО ТРАДИЦІЙНОГО ВЕСІЛЛЯ НА ПОЧАТКУ ХХІ ст.

Анотація

Дана стаття присвячена темі, яка зазвичай вислизає з-під погляду дослідників весільного обряду – спробам відтворити традиційне українське весілля або його елементи в сучасних умовах. На матеріалах польових досліджень, інтерв'ю, відео- та фото-матеріалів проаналізовані справжні весілля у «народному стилі» та інсценування локальних варіантів весілля фольклорними ансамблями. Автор зосереджувався на аналізі функціональності, процесу, матеріального та інтерактивного наповнення такого роду реконструкцій, а також факторам, які структурують ситуацію реконструкції і дозволяють розпізнати її серед інших колективних дійств. Було встановлено, що реконструкції весільного обряду коливаються між двома парами соціальних смислів: «українським» і «традиційним селянським» весіллям та власне весіллям і перформансом. Чим більше дійство деталізоване і оснащене традиційним комплексом речей, тим ближче воно до традиційного весілля як такого.

Ключові слова: традиційна культура; вторинні форми культури; фольклоризм; реконструкція; весілля.

Valentyn DOLHOCHUB,
ORCID.ORG/0000-0001-7719-7364
Postgraduate student,
Department of Archeology and Ethnology of Ukraine
Faculty of History and Philosophy
I. I. Mechnikov Odesa National University
(Ukraine, Odesa)
dolhochub@gmail.com

PRACTICES OF UKRAINIAN TRADITIONAL WEDDING RECONSTRUCTION IN THE BEGINNING OF THE XXI c.

This article is devoted to the issue, which usually slips away from the scholar's glance – to attempts of traditional Ukrainian wedding or its elements reconstruction in contemporary conditions. The article's source base consists of the author's field researches, interviews, video and photo materials. The author pays attention to the real weddings in "folk style" as well as to the local variants of the wedding, staged by folklore ensembles.

The main purpose of the article is to examine such practices in aspects of their functionality, process, material and interaction content and, at last, factors that structure the situation of reconstruction and allow to recognize it among other collective actions. To reach the last aim frame-analysis, developed by E. Goffman, is used.

The motivations of the reconstructors can be different: participation in some festival or competition in case of staged performances; sincerely desire, connected with professional or extra-professional interests in case of the real "ethnographical weddings". However, in the latter case participators often realize their activity as some extraordinary behavior, deserving for some self-irony.

The author makes conclusion that wedding rite's reconstructions fluctuate between two pairs of social senses. First of all, it seems that real "ethnographical weddings" often have connotation of the averaged "Ukrainian" wedding, despite they appeal to the certain social and historical variant of the wedding – traditional peasant wedding of the XVIII and XIX centuries. The second pair of senses is the wed-

ding as it is and performance – in the “real” weddings it is notable actualized.

The research shows that in many cases reconstruction of traditional wedding can be understood as a collage, made from different sources. Besides that such structuring factors of this situation are defined: locality of reconstruction, presence of alien spectators, scenario, filming and demand in concentrate format. If the “ethnographical wedding” has schematic view, it draws near to the frame of performance. And the more detailed it is, the closer to the traditional wedding it becomes. Wedding reconstructions in Ukraine represent all spectrum between these two frames. Opposed to some historiographical positions, real weddings in “folk style” isn’t only illusion of reality or authenticity. In contemporary circumstances they can reach forms, senses and importance of traditional wedding, although it seems impossible to define some “formula” of successful synthesis of ethnographical material in certain reconstruction.

Key words: traditional culture; secondary forms of culture; folklorism; reconstruction; wedding.

Постановка проблеми. Українська весільна обрядовість належить до відносно добре вивчених тем у вітчизняній етнології (Борисенко, 2010; Весільна, 2010; Кушнір, Петрова, 2008; Маєрчик, 2002; Щербина, 2001). Це стосується передовсім різноманітних варіантів традиційного сільського весілля і в меншій мірі – весілля сучасного типу. В той самий час вкрай мало академічної уваги присвячується спробам реконструювати традиційне весілля у сьогоденні. Такі спроби можуть мати форму постановочної реконструкції або ж бути справжнім весіллям, яке містить структурні елементи традиційної обрядовості, – за умови, що це весілля не є збереженим варіантом локальної традиції, тобто його організатори свідомо відтворюють культурні форми, носіями яких вони не є. Натомість до таких реконструкцій не належать сучасні весілля, дещо стилізовані під «українські традиції» – наприклад, коли молодята й гості одягнені у вишиванки, проводять маніпуляції з рушниками і короваем, однак жодних інших компонентів традиційного весілля не відтворюється.

Відтак, **метою** даної статті є проаналізувати означене явище як актуальну культурну практику і співвіднести її із власне традиційним весіллям. Ми розглянемо практики, що мають місце у сучасній Україні з точки зору їхньої функціональності, процесу, матеріального та інтерактивного наповнення, а також відносин з традиційним весільним обрядом.

Виклад основного матеріалу. Єдина відома нам наукова стаття, в якій розглядається дане явище в Україні, написана О. Ю. Романовою (Романова, 2013). Авторка обмежується описом етнофестивалей з 2004 по 2013 рр., під час яких реконструювалося традиційне весілля або його елементи; конкретний зміст реконструкцій означається лише в загальних рисах (що зумовлене, вірогідно, специфікою джерел, якими користувалася авторка – переважно це репортажі Інтернет-ресурсів); висновки, на наш погляд, є поверховими. А. О. Гріньова у статті «Сучасне весілля в народному стилі: театр чи традиція?» (Гріньова, 2017) пропонує надзвичайно цікавий теоретичний матеріал для аналізу даної теми, представляючи доробок польських дослідників. До матеріалів цієї статті ми неодноразово звертатимемось впродовж нашої розвідки. Також цієї практики побічно торкалася Н. А. Лисюк у монографії «Постфольклор в Україні», даючи переважно негативну оцінку недбалим реконструкціям і міській моді на «етніку», називаючи її «грою в народність», «імітацією» фольклору, а спроби відродити вечорниці у міських умовах – «костюмованим балом-маскарадом кон'юнктурно-шароварного гатунку» (Лисюк, 2012: 55). Не менш скептична у своїх оцінках американський антрополог Барбара Кіршенблат-Гімблет: «Розігрування наживо, чи то відтворення повсякденних справ, чи то інсценування формальних вистав, також створюють ілюзію того, що побачене тобою насправді здійснюється, а не показується; це практика, що створює ефект автентичності, чи то реальності» (цит. за: Tveit, 2007: 297).

Натомість польська дослідниця весільної обрядовості Тереза Смолінська, погоджуючись із думкою про «гру у фольклор», зробила детальну типологію реконструйованих весільних обрядів, серед яких: локальні інсценізації традиційних весіль; літературно-фольклористичний шлюб Борини з Ягною (за мотивами «Хлопів»

В. С. Реймонта); медійні презентації весільних дійств; справжні весілля за сценарієм певного локального традиційного варіанту як різновид «весілля мрії» (весілля на екзотичну тему) (Гріньова, 2017: 11-12). Важливою є констатація принципової неоднорідності (зокрема, контекстуальної) такого роду реконструкцій.

Джерельну базу дослідження складають власні польові матеріали автора (спостереження й опис трьох реконструйованих весільних обрядів; чотири інтерв'ю з учасниками та/і організаторами – у багатьох випадках ці ролі збігаються); вісім детальних відеозаписів; публікації у мережі Інтернет, присвячені такого роду реконструкціям.

Першим ключовим питанням є мотивація тих, хто влаштовує власне весілля за реконструйованим традиційним обрядом. Мотивацію учасників «інсценізованого» обряду (який не є справжнім весіллям) ми детально не досліджували, адже вона є відносно очевидною: участь у конкурсі, фольклорному фестивалі чи «культурно-просвітницькому» заході; в даному випадку цікавою є їхня мотивація щодо зацікавлення традиційною культурою взагалі, але це питання виходить за межі статті. Що ж стосується мотивації молодят, вона пов'язана переважно з їхніми професійними або позапрофесійними зацікавленнями: «давно мріяла виходити заміж в старовинному вбранні, на мою думку, це найгарніше вбрання нареченої... Я збираю давню українську вишивку та предмети побуту, різні старожитності, давно маю до цього любов і інтерес» (ТТ); після знайомства під час фольклористичної експедиції – «ми це так швидко обговорили, що весілля якщо й буде, то тільки традиційне, а не в білому вельоні і якесь там в ресторані» (СДВ); після досвіду участі в аналогічному дійстві в якості боярина – «подумав, в майбутньому, якщо знайду дівчину, то буду наполягати саме на такому весіллі» (ОЄ). Втім, досить часто таке рішення усвідомлюється ними як екстраординарна поведінка, гідна деякої самоіронії: «щас позвонім, скажем, що є два дурня, які підписуються на таку авантюру» (ОЄ); «експериментом» називає його засновниця «Майстерні українського весілля» Н. Лещенко (Когутич, 2016).

До мотивації реконструкторів весільного обряду, на наш погляд, можна застосувати твердження норвезької дослідниці

Е.- М. Твайт: «Способом відродити або знову пережити у досвіді риси минулого є інсценування минулого. За цим інсценуванням приховується ідея, що наративи минулого є важливими і значимими для нас сьогодні. Однак які версії минулого обираються, чому і як це робиться, – існують варіанти» (Tveit, 2007: 297). Аналіз будь-якої з реконструкцій весілля невпинно повертає дослідника до дилеми: перед нами *українське* весілля або *традиційне селянське*? Достатньо згадати, що українська етнографія як така починається з опису весільного обряду (Г. Калиновський, 1777 р.), його елементи є сюжетоутворюючими в перших же яскравих творах національної літератури («Наталка-Полтавка», «Сватання на Гончарівці» тощо). Відтак, не має дивувати, що традиційний селянський обряд, до якого, загалом-то, й відсилають означені наративи, набуває конотацій «справжнього» *українського* (див. вище про «канонічне» польське весілля за мотивами «Хлопів» В. С. Реймонта). У 5 з 9 досліджених нами «справжніх» весіллях конотації «українського» явно переважають; локальні особливості весільного обряду у них виражені слабо або взагалі нівельовані (розігрується свого роду «узагальнений» варіант). У інших випадках відтворюється конкретний локальний варіант весілля: напр., записаний П. Чубинським у с. Бориспіль Полтавської губернії у 1877 р. під час фестивалю «Жнива» у 2011 р.; збірний варіант декількох сіл Кодимського району на весіллі Дмитра та Надії Скориків, причому в інтерв'ю вони зізналися, що усвідомлюють «синтетичний» характер свого весілля (СДВ). Прямі відсилки до локального соціально і культурно обумовленого середовища частіше зустрічаються серед інсценізованих весільних реконструкцій, які виконуються первинними і вторинними фольклорними колективами (Весільний, 2014; Народний, 2011; Народний, 2012).

Чи дійсно такі інсценізації та реконструкції локальних варіантів дозволяють виконавцям пережити «риси минулого»? Британський історик С. Банн, розмірковуючи про бенкет у середньовічному стилі, висловлює деякий скепсис щодо цього: «Ми можемо переживати певні форми інтуїції, що стосуються історичного минулого. Але мені особливо цікавий спосіб, в який люди намагаються матеріалізувати те, що, як вони вважають, буде їхнім до-

свідом минулого... Єдине свідчення про досвід, до якого я можу себе адресувати, міститься у репрезентації...» (Доманська, 2010: 349-350). Більш оптимістично на цю проблему дивиться Ф. Анкерсміт: «ми маємо питати не про те, чи ці замітники подібні до речей, які вони репрезентують, але про те, чи можуть вони успішно функціонувати як їхні замітники» (Доманська, 2012:53). Зрештою, примирення цих точок зору можна знайти у тезі американського соціолога Дж. Александера: «Тільки в заснованому на уяві процесі репрезентації актори відчують переживання події на власному досвіді» (Александр, 2013: 273).

Почнемо аналіз процесу реконструкції традиційного весілля із зазначення місць, в яких вони відбуваються. З досліджених нами 3 справжні «етнографічні» весілля мали місце у скансенах (Національному музеї народної архітектури та побуту, «Мамаєвій слободі», етно-садибі «Білочі»), ще 3 – на спеціально обладнаних майданчиках, ще 1 – вдома у молодого в селі або смт із сучасною забудовою; 1 інсценізація відбувалась у скансені, 1 – в сільському клубі, ще 2 – у НЦНК «Музей Івана Гончара». Матеріальне оснащення простору реконструкції під час справжніх весіль у скансенах, в цілому, відповідало традиційному, тож цікавішим є питання про предметний комплекс спеціально обладнаних майданчиків та клубу. Єдиним обов'язковим атрибутом матеріального оснащення простору в таких випадках виявляється святковий стіл, який виступає символічним центром і довкола якого розгортається усе дійство. Серед рухомих атрибутів обов'язково присутні рушники, коровай, у більшості випадків – гільце та ікони. У одному зі справжніх весіль на майданчику молодий на відео розповідає про трансформацію атрибутів (мовою оригіналу): «это шился рушник на вэсилля нам, мы из него сделали передник» (Свадьба, 2017). У досліджених справжніх весіллях повний комплекс традиційного строю молодих відтворено лише трохи більше, ніж у половині випадків, але він присутній у всіх інсценованих реконструкціях. Втім, у тих випадках, коли вбрання молодих «стилізоване під етнічне», вишиті сорочки, як правило, шийються і вишиваються вручну, хоч і не молодію. Одяг інших учасників весілля (виконавців) переважно знаходиться у прямій залежності

від того, в який спосіб убрані молоді: у випадку стилізацій дорослі жінки, що виконують пісні, можуть мати на голові дівочий вінок (На Приморском, 2016; Свадьба, 2017). Вбрання гостей на справжніх весіллях варіюється без особливих закономірностей, а під час інсценізацій завжди присутня група глядачів, які своїм нетрадиційним або стилізованим одягом також структурує і означає простір реконструкції.

Що стосується структури весільної реконструкції, вона, як правило, укладається в один день або (у випадку інсценізації) – в одну годину. Чотири дні тривало «етнографічні весілля» Дмитра та Надії Скориків (с. Шершенці Кодимського р-ну Одеської обл. у 2008 р.) і два дні – Дмитра і Дарини Рогових (скансен у Пирогові, фестиваль «Жнива», 2011 р.): перший день був присвячений відповідно дівич-вечору, обміну подарунками і першому посаду молодих та, у другому випадку, повній реконструкції коровайного обряду і запрошенню гостей¹.

В усіх досліджених нами випадках відтворюються: благословення батьків іконами та/або хлібом; викуп гільця та/або молодої; ритуальна суперечка представників роду молодого і молодої²; посад молодих; у переважній більшості – перев'язування рук молодих рушником, почесна, розподіл короваю і покривання голови молодої. Такі самі структурні елементи передбачає сценарій весілля від фольклорного колективу «Божичі», відомого своєю точністю в реконструкції традиційної культури [Орієнтовний]. Можна помітити, що реконструйоване весілля, відтак, редукується до центральної частини лімінального періоду традиційного ве-

¹ Коровайний обряд і ритуалізоване запрошення гостей під час весілля Скориків відбувалося у четвер та п'ятницю, тому не можуть зараховуватися до власне весільного обряду, але це відповідає «розкладу» весільної церемонії в українській традиційній культурі.

² Під час весілля Данили та Ірини Данилейко на базі «Мамаєвої слободи» у 2006 р. та весілля згаданих вище Рогових ритуальний «агон» виливається у символічний бій на дерев'яних мечях. Характерно, що ці реконструйовані весілля мають фактично одних організаторів. У цих же двох випадках відтворювалась «комора», щоправда, у другому – радше символічно, адже це відбувалось удень перед великим скупченням гостей фестивалю. Втім, виконавці з почту молодих цілком невимушено виконували сороміцький фольклор і символічні дії (товкли макогоном у ступі) [Просили, 2006].

сільного обряду, пов'язаного із безпосередньою ритуальною взаємодією родів, короваем та святковим застіллям.

Найбільша деталізація реконструйованого обряду характерна для справжніх весіль, що проводилися на базі скансенів. Цьому сприяло, звісно, і матеріальне оточення («equipmental totality»), доступне у цих просторах, і наявність професійних етнографів/фольклористів серед організаторів. Наприклад, під час весілля Данилейків у 2006 р. молодий перед походом до молодої сіви, як перед далекою дорогою, йому трохи підпалили волосся, а опісля повернення з вінчання мати молодої обмастила їх обличчя медом за допомогою ножа навхрест (Просили, 2006). Під час інсценованого «розплітання коси», виконаного у приміщенні сільського клубу у 2014 р. вокальним ансамблем «Жіноча доля» (с. Нетечинці Вільковецького р-ну Хмельницької обл.), дівчина сидить на стільці, встеленому кожухом, тримає в руках коровай, перед розплітанням мати обмашує їй волосся маслом, а косу розплітають усі представники родини по черзі (Весільний, 2014). Старші жінки, учасниці ансамблю, промовляють за «наречену», що, загалом, є традиційним для селянського весілля – так само, як і те, що до посаду молодих ведуть за рушник, суперечку з дружками молодої веде боярин, а не сам молодий (Байбурин, 1993: 66-67). Втім, у реконструкціях трапляється так, що *ведучий* заходу, відповідальний за сценарій, виконує текст не тільки за молодих, але й за дружок (Українське, 2017).

Вербальний текст весільного обряду в реконструкціях структурується не звичаєм, а сценарієм (ступінь вивченості якого напам'ять варіюється) і наявністю глядачів, які потребують коментаря до дій виконавців. Якщо на весіллі або інсценізації присутні фольклорні колективи з автентичним для певної місцевості репертуаром, обрядові дії супроводжуються відповідними піснями. Якщо ж колектив має вторинний і аматорський характер, під час пісенний «код» весілля може явно порушуватись: так, під час весілля Шпаків на базі етно-садиби «Козацька родина» (с. Маринівка Біляївського р-ну Одеської обл.) у 2017 р. під час прикрашання гільця ансамбль виконує купальську пісню «Стороною

дощик іде», а згодом, під час застілля, гості скликаються на весняний хоровод «Кривий танець» (Свадьба, 2017).

Останній випадок є гарною ілюстрацією до тези російського фольклориста К. Богданова: «Відчуження від традиції перетворює сучасний фольклор на процедуру більш або менш довільного колажування – монтаж образів, стереотипів, формул, що прийшли з різних письмових, усних, візуальних джерел інформації» (Богданов, 2015: 63-64). Варта уваги думка польського дослідника Я. Адамовського про те, що в таких випадках слід говорити й про синкретичне накладання явищ різного хронологічного походження (Гріньова, 2017: 10). Навіть ті реконструкції, організатори яких вдавалися до власних польових експедицій, є результатом синтезу різних джерел: подружжя Скориків згадує про двотомник «Весілля» (вірогідно під ред. М.Шубравської, К., 1970), на матеріали якого «нанизували» інші (СДВ). Досліджені випадки засвідчують різну якість такого синтезу, однак «секрет успішності» деяких із них (в сенсі – відносно «автентичного» вигляду) навряд чи можна пророчувати.

К. Богданов вважає, що подібне колажування «відповідає аксіології сучасної культури, що педалює не стільки цінність сюжету, скільки семіотичну ефективність [*можливо, точніше було б сказати - ефектність. - В.Д.*] образу і факту» (Бог, с. 65). Це особливо яскраво видно на прикладі деяких новотворів, що фігурують, як у справжніх весіллях-реконструкціях, так і в деяких інсценізаціях. Скажімо, у «театралізації весілля Лубенського повіту», організованому ГО «Епоха» просто неба у м. Лубни у 2017 р., після викупу молодої обидва почти стали у дві шеренги і розтягнули 7 рушників, піднімаючи їх по черзі, і молоді проходили під ними; ведуча при цьому оголошувала, що символізує той чи інший рушник («рушник кохання», «рушник здоров'я» тощо). Характерно, що на цьому весіллі молодий та його бояри мали виразні «козацькі» атрибути: атласні шаровари, смушеві шапки (Українське, 2017); те саме спостерігалось на не надто деталізованих весіллях Євгена й Наталі Омельчуків у 2015 р. у м. Одеса під час «Вишиванкового фестивалю» та вже згаданому весіллі Шпаків у 2017 р. - там фігурували навіть шаблі й жупа-

ни (На Приморском, 2016; Свадьба, 2017). Навіть при тому, що останні два випадки є справжніми весіллями, вони містять елемент інсценізації, і сцена диктує фольклорній реконструкції свої умови: вириває її з потоку звичайного життя, «вимагає докорінної зміни функцій – утилітарно-побутові та магічні функції заміщує естетична» (Лисюк, 2012: 46).

З огляду на це, варто поставити питання: в якому фреймі¹ відбувається «етнографічне весілля» – власне весілля чи перформансу? Для відповіді на це питання потрібно уточнити, що структурує саму ситуацію реконструкції. На основі досліджених нами випадків, ми можемо окреслити 4 фактори:

1. *Простір*. На відміну від традиційного весілля, в усіх без винятку реконструкціях простір є «вигаданим», майданчик для реконструкції не є справжнім житлом молодих. Виняток становить випадок Скориків, весілля яких дійсно відбувалось у садибі молодого, однак і там «хата молодої» не була її хатою.

2. *Наявність сторонніх глядачів*. Вони присутні переважно на тих весіллях, що були елементом етно-фестивалів, як то весілля Рогових на «Жнивах» 2011 р. та Омельчуків на «Вишиванковому фестивалі» 2015 р. Наявність глядачів майже автоматично змушує «грати на публіку».

3. *Сценарій та відеозйомка*. Вплив цього фактору найкраще фіксується в моменти, коли сценарій дає «збій» або корегується «неперетвореною» (термін І. Гофмана) поведінкою виконавців. Так, під час інсценізації у м. Лубни у 2017 р. під час ритуальної суперечки музики заграли раніше, ніж треба, і молодий почав витанцювувати; потім музик зупинили і ще через якийсь час закликали грати знову – і молодому довелося починати спочатку (Українське, 2017). Навіть у таких деталізованих дійствах, як весілля Данилейків у 2006 р. та Скориків у 2008 р. час від часу відчувається структурованість дій виконавців відеозйомкою, адже на основі першого було випущено етнографічний фільм «Просили батько, просили мати...», а на основі другого – випуск телевізійної про-

¹ Поняття «фрейму» до соціальних і гуманітарних наук було введено Г. Бейтсоном і розроблене І. Гофманом в якості «визначення ситуації відповідно до соціальної організації подій і в залежності від суб'єктивної залученості у них» [Гофман, 2004: 71].

грами «Джерела», присвячений весіллю, і книга «Українське весілля. Північно-західне Причорномор'я» (упор. С. Таранець, Одеса, 2013). Наприклад, на весіллі Данилейків, коли староста тричі обводив молодих кругом подвір'я, хтось підказує: «Молода повинна плакати» (Просили, 2006).

4. *Концентрований характер*. Як влучно висловились Б. Кіршенблат-Гімблет стосовно фестивалів: «Публічні й ефектні, фестивалі мають практичні переваги, пропонуючи в концентрованій формі, у визначеному місці та часі, те, що турист деінде шукав би в розсіянні (diffuseness) повсякдення, не маючи жодної гарантії, що коли-небудь знайде» (цит. за: Tveit, 2007: 298). Те саме стосується й весільних реконструкцій: за день або навіть за годину відтворюється дійство, що в традиційному побутуванні розтягувалось на півтижня-тиждень.

З'ясувавши фактори, що структурують ситуацію реконструкції, варто порівняти її з критеріями ігрової поведінки, адже дослідники часто ведуть мову про «гру у фольклор». Г. Бейтсон визначав ігрову поведінку трьома критеріями: а) нівелювання звичайної функції дії на користь видовищності; б) перебільшена експресивність деяких актів; в) не витримується послідовність елементів дії, що слугує зразком для гри, гра переривається в будь-який момент, може чергуватися з періодами рутинної поведінки (цит. за: Гофман, 2004: 102). У справжніх весіллях-реконструкціях можна зафіксувати критерій б), однак не в), з урахуванням сказаного вище про «концентрованість» ситуації. Що ж стосується «звичайної функції», то це питання є відкритим, адже з суто формальної точки зору основна функція виконується – пара одружується, однак священний характер ритуалу, властивий традиційній культурі, переважно відсутній¹ (з іншого боку, будь-яке сучасне світське весілля не є сакральним актом).

Російський соціолог В. В. Вахштайн, розмірковуючи з приводу теорії фреймів, зазначає: «Акцентування одних компонентів у по-

¹ Відношення сучасної реконструкції до священного аспекту традиційного ритуалу влучно описав К. М. Товбін: «В традиційному суспільстві ритуал є конкретним засобом для досягнення певної мети, що знаходиться *поза* цим ритуалом. На противагу цьому у пострелігійній грі важливою є сама ритуальна дія, а спогад про неї трактується як певний містичний акт» (Товбін, 2013: 260).

дії-знаку пов'язане з редукуванням інших... тих, що складають саму матеріальну основу означуваної, неперетвореної події... Матеріальність удару заміщається «схематичним» поплескуванням по плечу. Схематичність події-означника підмінює матеріальність події-означуваного» (Вахштайн, 2011: 168). Відтак, чим більш схематичним є «етнографічне весілля», тим більше наближається воно до перформансу, і, навпаки, чим більш деталізованим і оснащеним традиційним комплексом речей («матеріальністю»), тим ближче воно до традиційного весілля як такого. Весільні реконструкції в Україні демонструють весь спектр варіантів на перетині обох цих фреймів.

Аналізуючи практики реконструкцій традиційної культури, не варто забувати, що вони не є ані стихійним, ані керованим явищем. Швейцарський фольклорист Е. Гофман-Крайєр ще в середині ХХ ст. наголошував на ролі «підприємливих індивідів» у справі «відродження народних звичаїв, що зникли» (Bendix, 1997: 91). Сучасні дослідники схильні сумніватися в тому, що цей рух можна назвати «відродженням традиції»: «Про відродження фольклору можна говорити тільки тоді, коли воно відбувається в умовах природнього розвитку традиції, тобто коли репертуар і соціальне функціонування нерозривно пов'язані між собою. Ансамблі, що представляють фольклорний рух і входять до соціальної структури *міста*, аж ніяк не можуть відродити соціальне функціонування фольклору» (Андреева, 2014: 223). К. Даксельмюллер навіть називає фольклоризм (до якого відносяться і реконструкції весільного обряду) «формою культурної гегемонії і привласнення периферії індустріальними центрами, менш розвинутих сільських територій – метрополіями... що потребують перших для рекреації себе» (Bendix, 1997: 160). Втім, на наш погляд, має рацію відомий польський дослідник явища традиції Є. Шацький, коли пов'язує традицію з «перетворенням неоднозначних фактів минулого в однозначні цінності сьогодення» (Шацький, 1990: 434). Якщо «етнографічне весілля» в сучасній Україні стало легітимною практикою, однією з прийнятих форм укладання шлюбу, це свідчить про створення нової цінності – а це, безперечно, можна вважати досягненням.

Список використаних джерел та літератури

1. Александер, 2013 – Александер Дж. Смыслы социальной жизни. Культурсоциология. М.: Праксис, 2013. 640 с.
2. Андреева, 2014 - Андреева Ю.О. Фольклорные клубы и НРД «Анастасия» // Традиционная культура. № 2. 2014. С. 50-58.
3. Байбурин, 1993 – Байбурин А. К. Ритуал в традиционной культуре. Структурно-семантический анализ восточнославянских обрядов. СПб.: Наука, 1993. 240 с.
4. Богданов, 2015 – Богданов К. А. Повседневность и мифология. М.: Азбука, 2015. 416 с.
5. Борисенко, 2010 – Борисенко В. К. Українське весілля: традиції і сучасність. К.: Стилос, 2010. 136 с.
6. Вахштайн, 2011 – Вахштайн В. В. Социология повседневности и теория фреймов. СПб.: Издательство Европейского университета, 2011. 334 с.
7. Весільна, 2010 – Весільна обрядовість у часі і просторі. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Одеські етнографічні читання». Одеса: КП ОМД, 2010. 384 с.
8. Весільний, 2014 – Весільний обряд «Розплітання коси» // [Електронний ресурс] YouTube. 2014. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=bGShzp09Vhw>
9. Гріньова, 2017 – Гріньова А. О. Сучасне весілля у народному стилі: театр чи традиція? Погляд польських дослідників // Записки історичного факультету. Вип. 28. Одеса: ОНУ імені І. І. Мечникова, 2017. С. 7-15.
10. Гофман, 2004 – Гофман И. Анализ фреймов. Эссе об организации повседневного опыта. М.: Институт социологии РАН, 2004. 752 с.
11. Доманска, 2010 – Доманска Э. Философия истории после постмодернизма. М.: Канон+, 2010. 400 с.
12. Доманська, 2012 – Доманська Е. Історія та сучасна гуманітаристика: дослідження з теорії знання про минуле. К.: Ніка-Центр, 2012. 264 с.

13. Когутич, 2016 – Когутич Т. Та не «Гірко!», а – «Слава молодим!». Чим етновесілля краще за європейське, і чому на Закарпатті воно не в тренді? // [Електронний ресурс] Uzhgorod.in. 2016. URL: http://uzhgorod.in/ua/statti/2016/ta_ne_girko_a_slava_molodim_chim_etnovesillya_krasche_zh_evropejs_ke_i_chomu_na_zakarpatti_vono_ne_v_trendi
14. Кушнір, Петрова, 2008 – Кушнір В. Г., Петрова Н. О. Традиційна весільна обрядовість українців Одещини. Одеса: Гермес, 2008. 256 с.
15. Лисюк, 2012 – Лисюк Н. А. Постфольклор в Україні. К.: Агентство «Україна», 2012. 348 с.
16. Маєрчик, 2002 – Маєрчик М. С. Українські обряди родинного циклу крізь призму моделі переходу: Автореф. дис. канд. іст. наук: 07.00.05. К.: ІМФЕ ім. М.Т.Рильського, 2002. 20 с.
17. На Приморском, 2016 – На Приморском бульваре сыграли свадьбу в национальных традициях // [Електронний ресурс] YouTube. 2016. URL: www.youtube.com/watch?v=_W5oCtSBFhw&t
18. Народний, 2011 – Народний весільний обряд з Тернопільщини // [Електронний ресурс] YouTube. 2011. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=CI5WV-8tHOk>
19. Народний, 2012 – Народний весільний обряд з Одещини // [Електронний ресурс] YouTube. 2012. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=GobHgwsNpBo&t>
20. Орієнтовний сценарний план українського весілля // [Електронний ресурс] Божичі. URL: cbozhychi.com.ua/sites/default/files/pdf_content/bozhychi-scenatiy_plan-vesillya.pdf
21. Просили Батько, просили Мати... Етнографічний фільм // [Електронний ресурс] YouTube. 2006. URL: https://www.youtube.com/watch?v=Id4hNqD_P_E
22. Романова, 2013 – Романова О. Ю. Популяризація народної весільної обрядовості в сучасному культурному просторі України // Українська культура: минуле, сучас-

- не, шляхи розвитку. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Вип. 19, т. II. 2013. С. 164-169.
23. Свасьба, 2017 – Свасьба Атамана по всем традициям в «Казацка Родина» - 1 часть // [Електронний ресурс] YouTube. 2017. URL: https://www.youtube.com/watch?v=kc_Skk5DK_8
 24. Товбин, 2013 – Товбин К. М. Традиционная духовность в ракурсе традиционалистской методологии // Традиция и традиционализм. Альманах 2012-2013. Донецк: Донбасс, 2013. С. 240-261.
 25. Українське, 2017 – Українське весілля // [Електронний ресурс] YouTube. 2017. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=AEpDrXCJsJA>
 26. Шацкий, 1990 – Шацкий Е. Утопия и традиция. М.: Прогресс, 1990. 456 с.
 27. Щербина, 2001 – Щербина І. В. Українське весілля як етнокультурний феномен (на матеріалі слобожанської обрядово-пісенної традиції): Автореф. дис. канд. мистецтвознав.: 17.00.01. Харків: Харківська державна академія культури, 2001. 20 с.
 28. Bendix, 1997 – Bendix R. In search of authenticity. The formation of folklore studies. University of Wisconsin Press, 1997. 320 p.
 29. Tveit, 2007 – Tveit E.-M. Folklore on display: the authenticity debate revisited // Studia ethnologica Croatica. Vol. 19 No. 1. Zagreb, 2007. P. 293-302.

Список інформантів

1. ОЄ – Омельчук Євген, 1986 р. нар., м. Київ. Записав В. Долгочуб у м. Києві.
2. СДВ – Скорик Дмитро Валерійович, 1973 р. нар., с. Шершенці Кодимського р-ну Одеської обл. Записав В. Долгочуб у с. Шершенці.
3. ТТ - Трофімчук Тамара, 1989 р. нар., м. Хмельницький. Записав В. Долгочуб через електронне листування.

References

1. Alexander, 2013 – Alexander J. Smysly sotsyalnoi zhyzny. Kultursotsyolohyia. [The Meanings of Social Life: A Cultural Sociology] M.: Praksys, 2013. 640 p. [in Russian]
2. Andreeva, 2014 - Andreeva Yu.O. Folklornye kluby i NRD «Anastasyia» [Folklore clubs and new religious movement “Anastacia”] // Tradytsyonnaia kultura [Traditional culture]. № 2. 2014. P. 50-58. [in Russian]
3. Baiburn, 1993 – Baiburn A. K. Rytual v tradytsyonnoi kul'ture. Strukturno-semanticheskyi analiz vostochnoslavianskykh obriadov. [Ritual in the traditional culture. Structural and semantic analysis of East-Slavonic rites]. SPb.: Nauka, 1993. 240 p. [in Russian]
4. Bogdanov, 2015 – Bogdanov K. A. Povsednevnost i myfologiya. [Everyday life and mythology]. M.: Azbuka, 2015. 416 p. [in Russian]
5. Borysenko, 2010 – Borysenko V. K. Ukrainske vesillia: tradytsii i suchasnist. K.: Stylos, 2010. 136 p. [in Ukrainian]
6. Vakhshain, 2011 – Vakhshain V. V. Sotsyologiya povsednevnosti i teoryia freimov. [Sociology of everyday life and the frame-theory] SPb.: European university publishing house, 2011. 334 p. [in Russian]
7. Vesilna, 2010 – Vesilna obriadovist u chasi i prostori. Materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Odeski etnografichni chytannia». [Wedding ritualism in time and space. Materials of the International scientific and practical conference “Odesa ethnographical readings”]. Odesa: KP OMD, 2010. 384 p. [in Ukrainian]
8. Vesilnyi, 2014 – Vesilnyi obriad «Rozplitannia kosy» [Wedding rite “Unraveling of the braid”] // [Internet source] YouTube. 2014. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=bGShzp09Vhw> [in Ukrainian]
9. Hrinyova, 2017 – Hrinyova A. O. Suchasne vesillia u narodnomu styli: teatr chy tradytsiia? Pohliad polskykh doslidnykiv [Contemporary wedding in folk style: theatre or tradi-

- tion? Opinion of Polish researches] // *Zapysky istorychnoho fakultetu* [Proceedings of the historical faculty]. № 28. Odesa: Odesa I. I. Mechnikov National University, 2017. P. 7-15. [in Ukrainian]
10. Goffman, 2004 – Goffman E. *Analyz freimov. Esse ob organizatsyy povsednevnogo opyta*. [Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience]. M.: Institute of Sociology of the RAS, 2004. 752 p. [in Russian]
 11. Domanska, 2010 – Domanska E. *Fylosofyia istorii posle postmodernyzma*. [Philosophy of History after Postmodernism]. M.: Kanon+, 2010. 400 p. [in Russian]
 12. Domanska, 2012 – Domanska E. *Istoriia ta suchasna humanitarystyka: doslidzhennia z teorii znannia pro mynule*. [History and contemporary Humanities: A research of theory of knowledge of the past]. K.: Nika-Tsentr, 2012. 264 p. [in Ukrainian]
 13. Kohutych, 2016 – Kohutych T. *Ta ne «Hirko!», a – «Slava molodym!»*. Chym etnovesillia krashche za yevropeiske, i chomu na Zakarpatti vono ne v trendi? [Not “Bitterly!”, but – “Glory to the spouses!”. Why etho-wedding is better that European and why it is not in trend in Zakarpattia] // [Internet source] *Uzhgorod.in*. 2016. URL: http://uzhgorod.in/ua/statti/2016/ta_ne_girko_a_slava_molodim_chim_etnovesillya_krasche_za_evropejs_ke_i_chomu_na_zakarpatti_vono_ne_v_trendi [in Ukrainian]
 14. Kushnir, Petrova, 2008 – Kushnir V. H., Petrova N. O. *Tradytsiina vesilna obriadovist ukraintsiv Odeschyny*. [Traditional wedding ritualism of Ukrainians of Odesa region]. Odesa: Hermes, 2008. 256 p. [in Ukrainian]
 15. Lysiuk, 2012 – Lysiuk N. A. *Postfolklor v Ukraini* [Post-folklore in Ukraine]. K.: Agency «Ukraine», 2012. 348 p. [in Ukrainian]
 16. Maierchyk, 2002 – Maierchyk M. S. *Ukrainski obriady rodynnoho tsyклу kriz pryzmu modeli perekhodu: Avtoref. dys. kand. ist. nauk: 07.00.05*. [Ukrainian rites of family cycle through the prism of passage model. Dissertation's abstract

- of candidate of History] K.: M. T. Rilsky Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology of the NAS of Ukraine, 2002. 20 p. [in Ukrainian]
17. Na Prymorskom, 2016 – Na Prymorskom bulvare sygraly svadbu v natsyonalnykh tradytsiyakh [On Primorskiy boulevard the wedding in national traditions took place] // [Internet source] YouTube. 2016. URL: www.youtube.com/watch?v=_W5oCtSBFhw&t [in Russian]
 18. Narodnyi, 2011 – Narodnyi vesilnyi obriad z Ternopilshchyny [Folk wedding rite from Ternopil region] // [Internet source] YouTube. 2011. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=CI5WV-8tHOk> [in Ukrainian]
 19. Narodnyi, 2012 – Narodnyi vesilnyi obriad z Odeschyny [Folk wedding rite from Odesa region] // [Internet source] YouTube. 2012. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=GobHgwsNpBo&t> [in Ukrainian]
 20. Orientovnyi stsenarnyi plan ukrainskoho vesillia [Approximate scenario of Ukrainian wedding] // [Internet source] Bozhychi. URL: sbozhychi.com.ua/sites/default/files/pdf_content/bozhychi-scenatiy_plan_vesillya.pdf [in Ukrainian]
 21. Prosyly Batko, prosyly Maty... Ethnografichniy film [Father asked, Mother asked... Ethnographic movie] // [Elektronnyi resurs] YouTube. 2006. URL: https://www.youtube.com/watch?v=Id4hNqD_P_E [in Ukrainian]
 22. Romanova, 2013 – Romanova O. Yu. Populiaryzatsiia narodnoi vesilnoi obriadovosti v suchasnomu kulturnomu prostori Ukrainy [Popularization of folk wedding ritualism in contemporary cultural space of Ukraine] // *Ukrainska kultura: mynule, suchasne, shliakhy rozvytku. Naukovi zapysky Rivnenskoho derzhavnogo humanitarnoho universytetu. [Ukrainian culture: past and present, ways of development. Proceedings of Rivne State Humanitarian University].* N. 19, v. II. 2013. P. 164-169. [in Ukrainian]
 23. Svadba, 2017 – Svadba Atamana po vsem tradytsiyam v «Kazatska Rodyna» - 1 chast [Wedding of ataman (chieftain) in “Cossack family” – 1 part] // [Internet source] YouTube. 2017.

- URL: https://www.youtube.com/watch?v=kc_Skk5DK_8
[in Russian]
24. Tovbyn, 2013 – Tovbyn K. M. Tradytsyonnaia dukhovnost v rakurse tradytsyonalystskoi metodologii [Traditionality in perspective of traditionalistic methodology] // Tradytsia y tradytsyonalizm. Almanakh 2012-2013 [Tradition and Traditionalism. Almanac]. Donetsk: Donbass, 2013. P. 240-261. [in Russian]
 25. Ukrainske, 2017 – Ukrainske vesillia [Ukrainian wedding] // [Internet source] YouTube. 2017. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=AEpDrXCJsJA> [in Ukrainian]
 26. Shatskyi, 1990 – Shatskyi E. Utopiya y tradytsia [Utopia and Tradition]. M.: Prohress, 1990. 456 p. [in Russian]
 27. Shcherbyna, 2001 – Shcherbyna I. V. Ukrainske vesillia yak etnokulturnyi fenomen (na materialy slobozhanskoi obriado-vo-pisennoi tradytsii): Avtoref. dys. kand. mystetstvozn.: 17.00.01. [Ukrainian wedding as ethnocultural phenomenon (based on Slobozhanshyna ritual and song tradition. Dissertation's abstract of candidate of Art studies]. Kharkiv: Kharkiv State Academy of Culture, 2001. 20 p. [in Ukrainian]
 28. Bendix, 1997 – Bendix R. In search of authenticity. The formation of folklore studies. University of Wisconsin Press, 1997. 320 p.
 29. Tveit, 2007 – Tveit E.-M. Folklore on display: the authenticity debate revisited // Studia ethnologica Croatica. Vol. 19 No. 1. Zagreb, 2007. P. 293-302.
 30. OE – Omelchuk Yevhen, 1986 birth year, Kyiv. Noted by V. Dolhochub in Kyiv.
 31. SDV - Skoryk Dmytro Valeriiovych, 1973 birth year, Shershentsi, Kodyma district, Odesa region. Noted by V. Dolhochub in Shershentsi.
 32. TT - Trofimchuk Tamara, 1989 birth year, Khmelnytskyi. Noted by V. Dolhochub via e-mail correspondence.